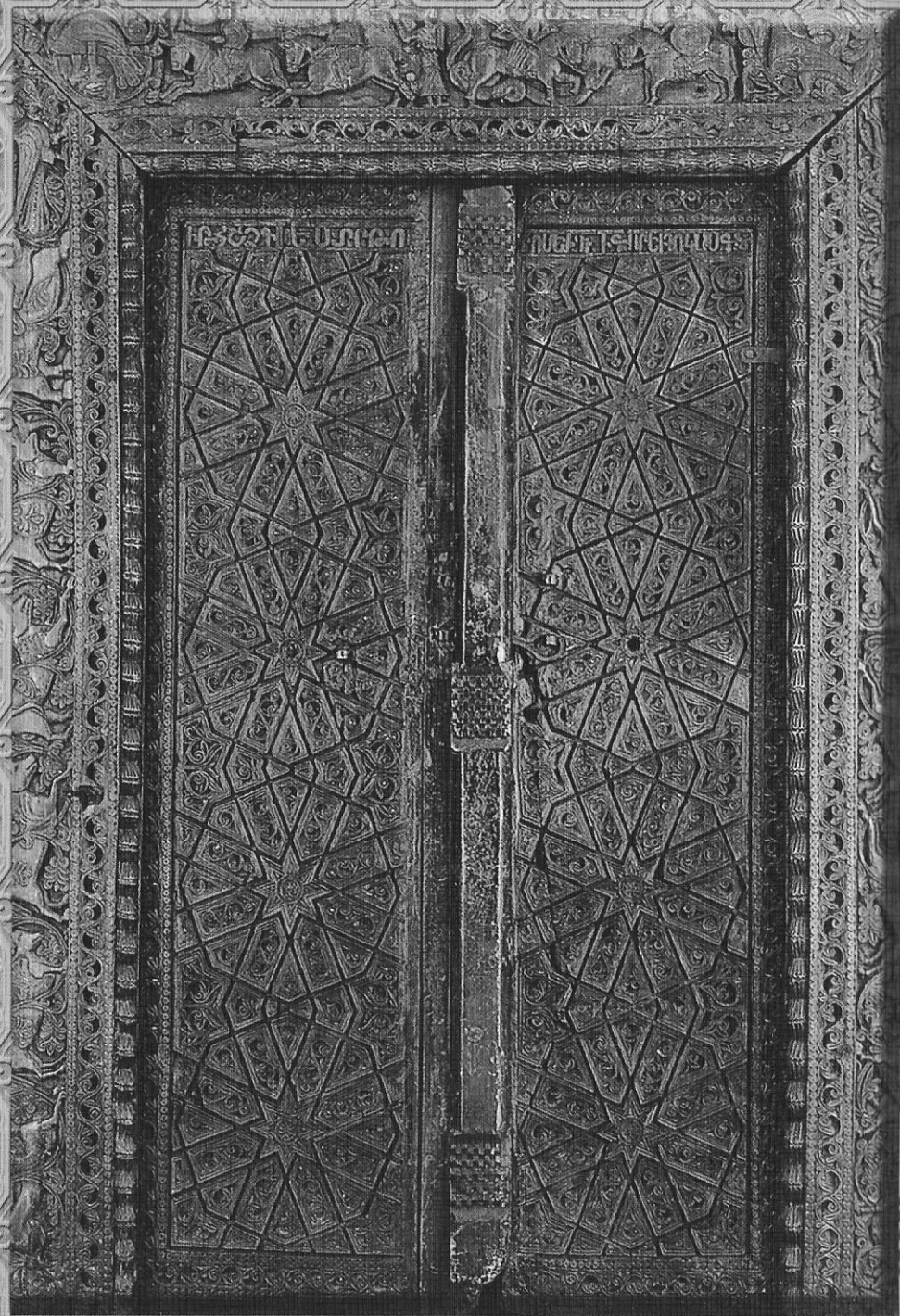

ԶՈՐԱՎԱՐ ՍՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆՅԱՆ

Մի մեծ Հայի կյանք

Վասն Հավատո

Վասն Հայրենյաց

ՓԱՌՔԻ ԵՎ ՊԱՏԻՎԻ ՄԵԾ
ՀԱՅՈՑ ՎԵՐԱԾՆՎԱԾ ՈԳՈՒ ԱՐԳԱՍԻՔ
ՀԱՅՈՑ ՔԱՉ ԲԱՆԱԿ

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐ
ՔՈ 15-ԱՄՅԱ ՕՐՀՆՅԱՆՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ ՔԵՉ
ԵՎ
ՓԱՌՔ ԱՍՏՈՒԾՈՒ

ՀԱՅՔ հաստատությունը, որպես սրտաբույժ նվեր, պատիվն ունի ներկայացնելու քեզ մեր հավերժ Սպարապետ. Սուրբ Վարդան Մամիկոնյանի խոսքն ուղղված հայոց անճնվեր ու քաջարի բանակին, վասն հավատո և վասն հայրենյաց Ավարայրի ճակատամարտի նախօրեին՝ 451 թվականի մայիսի 25-ին:

ԽՈՍՔ,

որը կրթել, դաստիարակել և ոգեշնչել է մեր նախնյաց բազում սերունդների...

ԽՈՍՔ,

որը մեզ պատիվ է բերում և հավատքի, հավատարմության, նվիրումի ու առաքինության օրինակ հանդիսանում մեր ազգի, համայն քրիստոնեության և մարդկության համար...

ԽՈՍՔ,

որն իր Քրիստոսաբույժ հոգեղենությամբ դարերի ընթացքում համակելով հայ մարդուն տվել է երկնային արժանիք՝ կենսանյութը մարդկային բոլոր բարի, վեհ և կենսունակ արարքների ու մեր ազգի ժառանգությունը կազմող կարողության և, որպես այդպիսին,

ԴՐՈՇՄՎԱԾ Է ՔՈ ՀՈԳԵՎՈՐ ԵՎ ԳԱՂԱ-
ՓԱՐԱԿԱՆ ԷՈՒԹՅԱՆԸ, Ո՛Վ ՀԱՅ ԶԻՆՎՈ-
ՐԱԿԱՆ

Ճանաչի՛ր քեզ, հպա՛րտ եղի՛ր քո վայելած Աստվածային սիրով ու երջանիկ եղի՛ր քո կատարած սուրբ գործով՝ Հայրենիքի պաշտպանությամբ:

Սակայն քաջարի, Սուրբ Սպարապետի ԽՈՍՔԻ հետ լսենք նաև այդ ԽՈՍՔԻՆ ներկա գտնված Մեծն Եղիշեի պատմածը, որ, ըստ երևույթին, կարիք ունենք հիշելու բոլորս և հասկանալու այն ճշմարտապես, սովորելու դրանից և գործելու ու ապրելու ըստ այնմ, ինչպես արել են պատմության ընթացքում մեր ազգի կաթողիկոսներից մինչև քահանաները, թագավորներից մինչև զինվորները և գիտուններից մինչև աշակերտները ու նաև մեր ամբողջ ժողովուրդը, Հայաստանում ու աշխարհի բոլոր ծագերում...

Վարդան Գրիչենց

ՀԱՅԵՐԻ ԿՐԿԻՆ ԱՆԳԱՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՎ ՊԱՐՍԻՑ ԹԱԳԱՎՈՐԻՆ ԴԻՄԱԴԻՆԸ

Աստծու սերն ավելի մեծ է, քան ամեն երկրավոր մեծություն. և այնպես աներկյուղ է դարձնում մարդկանց, ինչպես հրեշտակների անմարմին գորքերը, ինչպես որ աշխարհի հենց սկզբից կարելի է տեսնել շատերին շատ անգամ և շատ տեղերում: Այն մարդիկ, որոնք Աստծու սիրով ինչպես գենքով սպառազինված էին, ամենևին չխնայեցին և անարի վատասիրտների նման չվախեցան ո՛չ մահից, ո՛չ գույքի հափշտակությունից, ո՛չ սիրելիների խողխողումից և ո՛չ էլ ընտանիքների գերությունից, հայրենի երկրից դուրս գալուց և օտար երկրում ստրկության մեջ ընկնելուց. նրանք բանի տեղ չդրին այս բոլոր չարչարանքները, միայն թե միաբան մնան Աստծու հետ, որպեսզի միմիայն Նրանից չմերժվեն, և Նրան իրենց մտքում գերադասեցին բոլոր տեսանելի մեծություններից: Եվ ուրացությունը մեռելություն էին համարում, իսկ Աստծու համար մեռնելը՝ անանց կենդանություն. երկրիս վրա ծառայելը՝ իրենց կյանքի ազատություն, և իրենց անձերն օտարության մատնելը՝ Աստծու հետ գտնվել:

Ինչպես որ այս ժամանակ մեր աչքերով տեսանք, որովհետև Հայոց աշխարհն էլ նույն նահատակությամբ նահատակվեց:

Որովհետև երբ մեծ Վարդանը տեսավ իր աշխարհի երկպառակությունը, ամենևին չվախեցավ թերիավատությամբ: Թեպետև ստուգեց-իմացավ դեռևս իրեն հետ միաբանվածներից շատերի երկմտությունն էլ, այնուամենայնիվ ինքն իրեն սիրտ տվեց և իր գորքերին էլ

քաջալերեց, քանի որ հենց ինքը դեռ գրաված էր պահում քաղաքն անհատ տեղերն այն նախարարների հետ միասին, որոնք չանջատվեցին Սուրբ Ուխտից: Հրաման տվեց ամբողջ զորքին հավաքվել Արտաշատ քաղաքը. այն ետ կացածների փոխարեն, որոնք գնացին Սյունյաց իշխանի հետևից, կարգեց նրանց եղբայրներին կամ որդիներին կամ եղբորորդիներին և ամեն մեկին տվեց նրանց գորքերը, որովհետև ամբողջ երկիրը դեռ նրա իշխանության տակ էր:

Եվ նրանք բոլորը շտապով եկան-հասան պատերազմի վայրը, յուրաքանչյուրն իր զորքով ու ամբողջ պատրաստությամբ, նրանք և ուլքեր ի բնե հաստատ էին մնացել իրենց տեղում:

**Ներշապուհ Արծրունին,
և Խորեն Խորխոռունին,
և ինքը սպարապետը,
և Արտակ Պալունին,
և Վահան Ամատունին,
և Վահևունյաց Գյուտը,
և Թաթուլ Դիմաքսյանը,
և Արշավիր Արշարունին,
և Շմավոն Անձավացին,
և Տաճատ Գնթունին,
և Ատոմ Գնունին,
և Խոսրով Գաբելյանը,
և Կարեն Սահառունին,
և Հմայակ Դիմաքսյանը,
և էլ մի ուրիշ Դիմաքսյան՝ Գագրիկը,
և Ներսես Քաջբերունին,**

և Փարսման Մանդակունին,
 և Արսեն Ընծայացին,
 և Այրուկ Սղկունին,
 և Վրեն Տաշրացին,
 և Ապրսամ Արծրունին,
 և արքունի Շահխոռապետը,
 և Խորա Սրվանձտյացը,
 և Բողյանները,
 և Ակեացիները,
 և Տրպատունիները,
 և Ռշտունիների գորբը, և արքունի բոլոր գործակալներն
 ամեն մեկն իր գորքերի հետ միասին:

Սրանք բոլորը համախմբված հասան պատերազմի
 գործի համար Ավարայրի դաշտը, և նրանց ընդհանուր
 թիվը եղավ վաթսունևվեց հազար մարդ ձիավոր և հետևակ:

Նրանց հետ եկան Սուրբ Հովսեփը, Սուրբ Ղևոնդ երեցը
 և բազմաթիվ այլ քահանաներ և էլ ավելի բազմաթիվ
 /հոգևոր/ պաշտոնյաներ: Որովհետև նրանք էլ ամենևին
 չվախեցան պատերազմի գալ նրանց հետ, քանի որ ո՛չ թե
 մարմնական էին համարում այն կռիվը, այլ հոգևոր
 առաքինության կռիվ. ցանկանում էին իրենք էլ քաջ
 զինորդներին մահակից լինել:

ՍՊԱՐԱՊԵՏԸ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹՅԱՄԲ ՍԿՍԵՑ ԽՈՍԵԼ ԶՈՐԴԻ ՀԵՏ ՈՒ ԱՍԱՑ.

«Շատ պատերազմներ են մղել ես, և դուք էլ ինձ հետ.
 տեղ կար, որ քաջաբար հաղթեցինք թշնամիներին, տեղ էլ
 կար, որ նրանք հաղթեցին մեզ. բայց ավելի շատն այն է, որ
 հաղթող ենք դուրս եկել և ոչ թե հաղթված: Բայց այդ բոլորը
 մարմնավոր պարծանք էր, որովհետև անցավոր
 թագավորի հրամանով էինք մարտնչում: Ով փախչում էր,
 վատանում էր երևում աշխարհում և նրանից անողորմ մահ
 էր ստանում. իսկ ով քաջությամբ առաջ էր ընկնում, քաջ
 անում էր ժառանգում և մեծամեծ պարգևներ էր ստանում
 անցավոր ու մահկանացու թագավորից: Եվ մեզնից ամեն
 մեկս էլ ահավասիկ շատ վերքեր ու սպիներ ունենք մեր
 մարմինների վրա, և ուրիշ շատ քաջություններ էլ են եղել,
 որոնց համար և մեծամեծ պարգևներ են ստացվել: Անարգ
 ու անօգուտ են համարում այդ քաջությունները և ոչինչ
 բաներ՝ այդ բազմաթիվ պարգևները, որովհետև բոլորն էլ
 ոչնչանալու են:

«Իսկ արդ՝ եթե մահկանացու հրամանատուի համար
 այնպիսի քաջ գործեր էինք կատարում, ինչքան ավելի ևս
 /պետք է կատարենք/ մեր Ամնահ Թագավորի համար, որ
 Տերն է կենդանիների և մեռելների և բոլոր մարդկանց
 դատելու է իրենց գործերի համեմատ: Չէ՞ որ եթե խիստ
 շատ ապրելով ծերանանք, միևնույն է՝ այս մարմնից
 պետք է բաժանվենք, որպեսզի մտնենք կենդանի Աստծու
 մոտ, որից այլևս չպետք է բաժանվենք:

«Արդ, աղաչում եմ ձեզ, ո՛վ իմ քաջ միզակակիցներ. մանավանդ որ ձեզանից շատերը քաջությամբ ինձնից ավելի լավ եք և հայրենական գահի պատվով՝ ավելի բարձր. բայց երբ ձեր հոժար կամքով ինձ կարգեցիք ձեզ առաջնորդ և զորագլուխ, թող իմ խոսքերը ախորժալուր և բաղձալի թվան մեծերիդ ու փոքրերիդ ականջներին: Չերկնչենք ու չվախենանք հեթանոսների բազմությունից և ո՛չ էլ մահկանացու մարդու ահռելի սրի դեմ թիկունքներս դարձնենք. որպեսզի եթե Տերը հաղթությունը մեր ձեռքը տա, ոչնչացնենք նրանց զորությունը, որպեսզի բարձրանա ճշմարտության կողմը. իսկ եթե հասել է ժամանակը մեր կյանքը Սուրբ մահով ավարտելու այս պատերազմում, ընդունենք ուրախ սրտով, միայն թե արիության ու քաջության մեջ վախկոտություն չխառնենք:

«Մանավանդ ես չեմ մոռացել և հիշում եմ, թե ինչպես ես և ձեզանից ոմանք այն ժամանակ անօրեն իշխանին խաբեցինք-մոլորեցրինք, ինչպես մի անախտան մանուկ տղայի, երբ երեսանց նրա ամբարիշտ կամքը իբր կատարեցինք, բայց Տերն Ինքը վկա է մեզ, թե ծածուկ մտադրություններով ինչպե՛ս անբաժան ենք մնացել Նրանից: Այս դուք ինքներդ էլ գիտեք, որ հնարներ էինք փնտրում ազատելու մեր սիրելիներին, որոնք մեծ նեղության մեջ էին, որպեսզի նրանց հետ միասին մարտի մեջ մտնելով՝ կռվենք անօրեն իշխանի դեմ հայրենի Աստվածատուր օրենքների համար: Եվ երբ նրանց չկարողացանք որևէ կերպ օգնել, թող անհնար լինի, որ մարմնավոր սիրո համար **Ա ս տ ծ ու ն մ ա ր դ կ ա ն ց հ ե տ փ ո խ ա ն ա կ ե ն ք:**

«Իսկ արդ՝ երկու և երեք կռիվների մեջ Ինքը Տերը մեծ զորությամբ օգնեց մեզ, այնպես որ քաջության անուն

ժառանգեցինք և արքունի գորքը չարաչար ջարդեցինք, մոզերին էլ անողորմ կերպով կոտորեցինք և կռապաշտության պղծությունը մի քանի տեղերից սրբեցինք, թագավորի անօրեն հրամանը ջնջեցինք-ոչնչացրինք, ծովի խռովությունն իջեցրինք, լեռնացած ալիքները դաշտացան, բարձրադեզ փրփուրն սպառվեց, գազանացած զայրույթը դադարեց: Նա, որ ամպերի վրայից էր որոտում, ընկճված՝ իր սովորական բնությունից էլ ցած իջավ՝ մեզ հետ խոսելով: Նա, որ խոսքով ու հրամանով էր ուզում կատարել իր չարությունը Սուրբ Եկեղեցու վերաբերմամբ, այժմ աղեղով ու միզակով ու սրով է կռվում: Նա, որ կարծում էր, թե մենք քրիստոնեությունն իբրև զգեստ ունենք հագած, այժմ չի կարողանում մեզ փոխել, ինչպես մարմնի գույնը /չի կարելի փոխել/, գուցե այլևս չկարողանա էլ մինչև վերջը: Որովհետև սրա հիմքերը հաստատ կերպով դրված են անշարժ վեմի վրա, ո՛չ թե երկրի վրա, այլ վերևում՝ երկնքում, ուր ո՛չ անձրևներ են գալիս, ո՛չ քամիներ են փչում և ո՛չ էլ հեղեղներ հարուցանում: Եվ մենք էլ, թեպետև մարմնով երկրի վրա ենք, բայց հավատով երկնքում ենք հաստատված, որտեղ ոչ ոք չի կարող **հ ա ս ն ե լ Զ ր ի ս տ ո ս ի ա ն ձ եռ ա գ ո թ ծ շ ի ն վ ա ծ ք ի ն:**

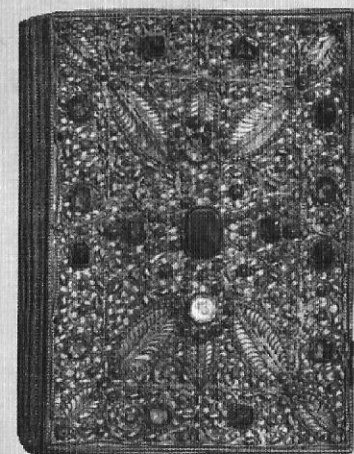
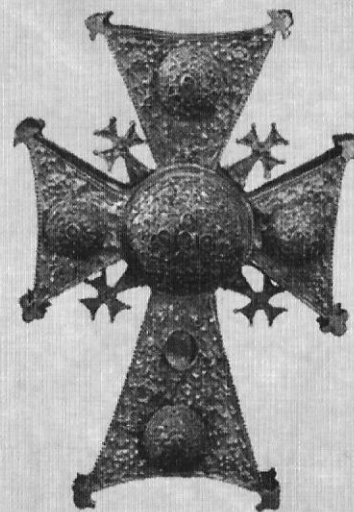
«Հաստատ մնացեք մեր անդրդվելի Զորագլխի վրա, որ երբեք չի մոռանա ձեր քաջագործությունները: Ո՛վ քաջեր, մեզ համար մեծ շնորհ է այս, որ Աստված կատարեց մեր բնության միջոցով, որի մեջ և մեծապես երևում է Աստծու զորությունը: Որովհետև եթե ուրիշներին կոտորելով Աստվածային օրենքների համար՝ մեզ պարծանք ժառանգեցինք և մեր ազգատոհմի քաջ անունը Եկեղեցուն թողինք, և վարձի ակնկալությունը Տիրոջից է, որ պահված

է մեզնից ամեն մեկի համար իր սրտի հոժարության և կատարած գործերի համեմատ, ինչքան ավելի ևս, եթե մենք մեռնենք մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի մեծ վկայության համար, որ նույնիսկ երկնավոր հրեշտակներն են ցանկանում, եթե հնար լիներ: Եվ որովհետև այս պարգևները ո՛չ թե բոլորին է պատշաճ, այլ ում համար պատրաստում է բարերար Տերը, մեզ էլ այս պատահեց ո՛չ թե մեր արդար գործերի համար, այլ աննախանձ Պարգևատուի կողմից. ինչպես որ ասում էլ է Սուրբ Կտակարանում. «Ուր ավելի եղավ մեղքը, այնտեղ էլ ավելացան Աստծու շնորհները» (Հռովմ. Ե 20):

«Եվ խիստ հարմար է գալիս մեզ այս պատգամը. ինչպես որ մեծ չափով ամբարիշտ երևացինք մարդկանց, կրկնապատիկ չափով արդարացած կերևանք մարդկանց ու հրեշտակներին և ամենքի Հորը: Որովհետև չէ՞ որ այն օրը, երբ մարդիկ լսեցին մեր ամբարիշտ գործը, շատ արտասուք թափվեց Սուրբ Եկեղեցում, և էլ ավելի շատ՝ մեր սիրելիների մեջ: Մինչև անգամ մեր ընկերները զայրացած՝ սրով էին սպառնում մեզ և կամենում էին դառն մահով պատժել մեզ, և մեր ծառաները խրտնում-փախչում էին մեզանից: Հեռավոր մարդիկ էլ, որոնք լսել էին մեր քրիստոնեության անունը, տեղյակ չլինելով մեր մտադրություններին, ողբ ասելով՝ անդադար սուգ էին անում մեզ վրա և անգիտությամբ շատ անարգական բաներ էին խոսում մեր մասին: Եվ ինչ որ ամենից մեծն է՝ կասեմ. ո՛չ միայն մարդիկ երկրի վրա, այլև հրեշտակները երկնքում իրենց երեսները շուռ տվին մեզանից, որպեսզի տխուր դեմքերով չնայեն մեզ:

«Եվ ահա եկել-հասել է ժամանակը, որ ամեն մի կեղտ կոչված բան հեռացնենք մեզանից: Այն ժամանակ իբրև մի

վշտալից սգավոր՝ հոգով ու մարմնով տրտմած էինք, այսօր երկուսով էլ զվարթացած ու զգաստացած՝ առհասարակ խելամիտ ենք դարձել. որովհետև բարերար Տիրոջն էլ տեսնում ենք մեզ հետ իբրև առաջնորդ. մեր Չորավարը մարդ չէ, այլ բոլոր մարտիրոսների Չորագլուխը: Վախը թերահավատության նշան է. թերահավատությունը մենք վաղուց ենք մերժել մեզանից. նրա հետ թող վախն էլ փախչի մեր մտքերից ու խորհուրդներից»:

ՎԱՐԴԱՆ ԶՈՐԱՎԱՐԻ ԽՈՍՔԻ ԱՎԱՐՏԻՑ ՀԵՏՈ ՄԵԾՆ ԵՂԻՇԵՆ ՀԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՎ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՍՈՒՄ Է:

«Առաքինի գորավարն այս ամենը խոսեց ամբողջ բազմության առաջ. դարձյալ և նրանցից սրան-նրան ծածուկ քաջալերում էր ու սիրտ տալիս և բոլոր պակասություններն ու թերությունները լրացնում: Զորականներից ո՛րը ոչինչ չունեի, հոգում էր իր սեփականությունից և ընկերներից. ով զենք չունեի, զենք էր հայթայթում նրան, ում զգեստ էր պետք, զգեստ էր հագնում, և ում ձի էր պետք, ձի էր տալիս: Եվ առատ պարենով ուրախացնում էր բոլորին, և ինքն իրեն զվարթ էր ցույց տալիս ամենքին: Եվ պատերազմական կարգի համաձայն՝ քաջ տղամարդկանց հիշատակության արժանի գործերը շարունակ կրկնում էր նրանց առաջ, որովհետև հենց ինքն էլ մանկությունից տեղյակ էր Սուրբ Կտակարաններին: Եվ ձեռքն առնելով Մակաբայեցոց քաջ նկարագիրը՝ կարդում էր, որ բոլորը լսեն, և հորդառատ խոսքերով նրանց հասկացնում էր գործերի հանգամանքները, թե ինչպես մարտնչելով կռվեցին Աստվածատուր օրենքների համար Անտիոքացիների թագավորի դեմ: Թեպետև նրանք նույն պատերազմի մեջ իրենց մահը գտան, բայց նրանց քաջ անունն անմոռաց մնաց մինչև այսօր ո՛չ միայն երկրի վրա, այլև երկնքում... Այս պատմում էր և տեղնուտեղը դաշտում տեղավորում զորքը և բոլոր կողմերից հետզհետե կարգավորում այրուծին:

Մի քանի օրից հետո Պարսից զորագլուխը առաջ

խաղաց ամբողջ հեթանոս բազմության հետ. եկավ-հասավ Հայոց երկիրը՝ Հեր և Զարևանդ գավառը: Այնտեղ՝ գավառում կանգ առնելով, բանակ դրեց, փոս փորեց, պատնեշ շինեց, ցցապատերով փակեց, և ամեն պատրաստությամբ ամրացրեց ինչպես քաղաք: Նրա զորքերից մեծաթիվ գունդ բաժանվեց, ասպատակելով արշավեց և կամենում էր բազմաթիվ գավառներ կողոպտել:

Երբ այդ բանը լսեց Հայոց զորքը, բոլոր զորականների միջից ընտրեցին Ամատունյաց ցեղից մի սեպուհի Առանձար անունով, որ իմաստությամբ ու քաջությամբ լցված մի մարդ էր: Սա երկու հազարով դուրս եկավ նրա դեմ, ջարդեց-սատկեցրեց նրա զնդից շատերին, իսկ մնացածներին փախցրեց-հասցրեց նրանց բանակը: Իսկ ինքը ողջ և առողջ վերադարձավ, և այն օրը մեծ ուրախության տոն եղավ Հայոց զորքի համար:

Ուրացյալ Վասակը մի անգամ էլ սկսեց իր առաջին կեղծավորության համեմատ հնարներ գործ դնել...

Եվ այս բանը շատ օրեր կատարելով՝ չկարողացավ միաբանությունը քանդել, մանավանդ եկեղեցու Սուրբ Ուխտը, որ զորքից հեռացած չէր»:

ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐ

«...Եթե Մամիկոնյաններից մեզ մնացած լինեք միայն Վարդան Ջորավարի ճառը՝ ուղղված հայ բանակին, Ավարայրի ճակատամարտից առաջ, ես դարձյալ կմնայի տարոնական ոգու երկրպագուն, պաշտողը: Մեկուկես հազարամյակ առաջ հայ զինվորը տված է հայրենապաշտության ու անձնվիրության գերագույն չափը, որով և՛ մի անգամ ընդմիշտ լուծած է հաղթանակելու գաղտնիքը - «սրտի հրճվանքով ընդունենք մահը»:

(Գ. Նժդեհ, «Հատընտիր», Երևան, 2006, էջ 547)

«Ոգու մարդը - ահա՛ սխրագործելու, մեծագործելու կարող ղեկավարը ... նա, ով Տղմուտի ասփերում դարերին և սերունդներին իմացյալ մահով անմահանալու ճամփան մատնանշեց՝ հրաշունչ Մամիկոնյանը, որն իր արյունով հաստատեց, թե չի կարելի մարել այն, որն էությանը անմարելի է - հայկական ոգին»:

(Նույնը՝ էջ 382)

«...Ի՞նչ էր Ավարայրը: Բախտախնդրություն: Մի՛, մի՛ հայիոյեք ոգու դեմ... Հայ ոգու գործը - երկյուղած կրկներբ այս պարզ բառերը և բավականանա՞նք ...

Ոգու, հայ ոգու մեծագործություններից էր Ավարայրը»:

(Նժդեհ, «Հատընտիր», Երևան, 2001, էջ 290)

«ՎԱՐԴԱՆ - ահավասիկ մի անուն՝ ավելի՛ հմայքոտ, ավելի՛ զորավոր, քան մականը Հայաստանի գահը վայելած բոլոր թագակիրների:

Մի անուն, որի մեջ հինգերորդ դարի հայ գեղջուկ մարտիկը իր հողի և ՀԱՎԵՐԺՈՒԹՅԱՆ ձայնն էր լսել...

Մի անուն - մի ամբողջ դավանանք, մի ուխտ, մի բարոյական իմաստասիրություն:

Դավանանք - հայի համար Հայաստանն է գերագույն արժեքն այս աշխարհում:

Ուխտ - մեռնել, բայց չնահանջել, երբ Հայաստանն են պաշտպանում:

Բարոյական իմաստասիրություն - Մամիկոնյանը չէ նահանջում և վատության առջև՝ խաղաղ պայմաններում:

Այսպիսի՛ն էին Մամիկոնյանները՝ հայրենահոգ, հերոս, ասպետ...

Դարեր, դարեր են անցել, և իմ էության մեջ դեռ որոտում, դրդում է Վարդանի Ավարայրյան խոսքը՝ ուղղված հայոց բանակին. «Վախը թերահավատության նշան է... Մահն ընդունենք ուրախ սրտով»:

«Այսպիսի՛ն էին իրենց կյանքն ու մահը հայրենիքին ծառայեցնող Մամիկոնյանները - իմացյալ մահվան կեսարները. նրանք, որոնց համար ռազմարվեստը մահարվեստ էր, այսինքն՝ մահվան դեմ հաղթական կանգնելու, մահի՛ց էլ զորավոր հանդիսանալու արվեստ. նրանք, որոնց ճակատներից ավելի արժանավորը մեր աշխարհում դեռ չէ շոշափել դափնին...»:

«Վարդան, զորավար և զորավորդ հայոց, անցած, գոյ և գալոց մեր սերունդների անունից համբույր Ավարայրիդ, համբույր անունիդ...»:

(Գ. Նժդեհ, «Հատընտիր», Երևան, 2006, էջ 404-6)

«Գերազանցի՛ր նախորդներիդ: Կովի՛ր այնպես, որ քո ընթացքով հեշտացնես քեզնից հետո միևնույն նպատակի համար կովողների գործը - ահա՛ մարտերի և մարտիկի բարոյական իմպերատիվը:

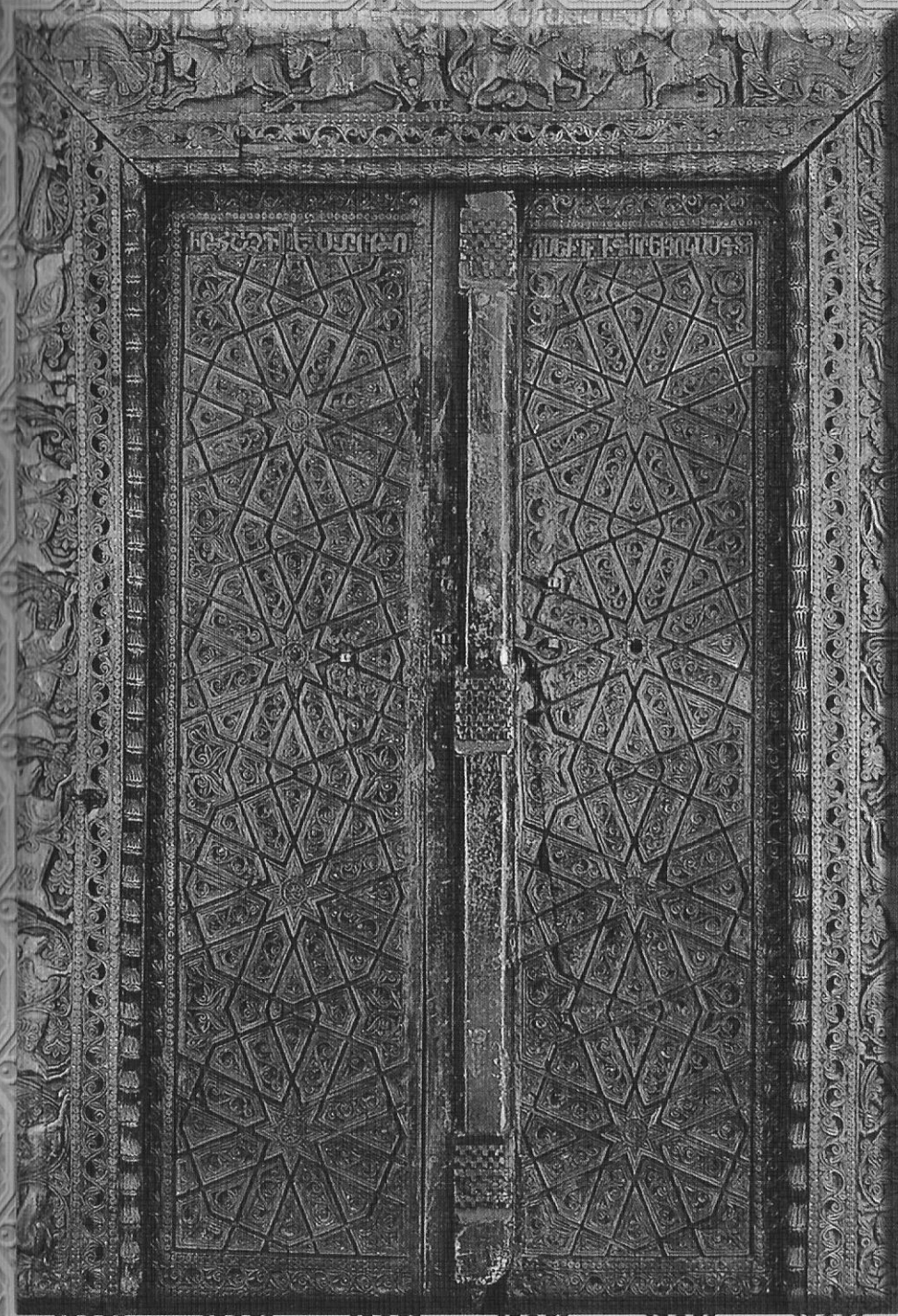
Այս բարոյականով մեր պատմության մեջ առավելապես Մամիկոնյան զորավարներն են առաջնորդվել: Ավարայրը հոգեբանորեն նախապատրաստված էր Մուշեղի, Վասակի, Մանվելի և այլոց հերոսականով: Վարդանն ու Վարդանանք իրենց հերթին, նախապատրաստեցին, հեշտացրին Վահան Մամիկոնյանի պայքարը, որը պիտի հարկադրեր Տիգրանին՝ հրաժարվել Հայաստանը իրանականացնելու մտքից:

Իբրև օրենք՝ գերազանցի՛ր նախորդներիդ՝ խիզախությամբ, նվիրումով, հայրենահոգությամբ...»:

(Նույնը՝ էջ 349)

«...Ավարայրի ճակատամարտը իր հետևանքներով հնար տվեց հայ ժողովրդին դիմանալ և պատրաստվել նոր ճակատամարտերի Վահան Մամիկոնյանի ղեկավարությամբ, որը վերջացավ Նվարակի դաշնագրությամբ, որով հայերը ստացան իրենց համար ավելի ձեռնառու իրավունքներ... Հայ ժողովուրդը պաշտպանել է ոչ միայն իր ֆիզիկական գոյությունը, այլև իր դարավոր կուլտուրան»:

(Դ.Դեմիրճյան, «Երկերի ժողովածու», հ.13, էջ 29)

Մյու Մուրը. Լուսինից վաճառվել է Եվրոպա, 11-14-րդ դարեր, Հայաստանի մատուցած օգնությունը: